

פונדמנטליזם

סביבה ונפט

עמ' 7

זוהר הדור

פועלי כל הארצות התאחדו!

زوهديرك ZO HADEREKH

גיליון 48 / 13 דצמבר 2023

הסכנה: מהרס עזה לסכסוך אזורי

לוחמים חותים משתלטים על "גלאקסי לדר" בים האדום (צילום: צילום מסך הטלוויזיה התימנית)

הימין רוצה להוציא
את חד"ש מחוץ לחוק

הצבא מפר את
החוזה עם

האזרחים

אבל ביבי הבטיח שרשת קרפור תוריד מחירים

"בזמן המלחמה: קרפור הקפיצה את מחירי המותג הפרטי שלה עד 40%. כמו כן, מאז מחצית אוקטובר זינקו מחירי מאות מוצרי קרפור ב-10% בממוצע. התייקרות נרשמה בכל סוגי הסניפים של הרשת. בסניפי 'קרפור סיטי' – העלייה במחירים החלה עוד לפני כן".

סימי ספולטר ועדי דברת, "דה מרקר", 4.12

איך אמר ביבי? לא יהיה כלום כי לא היה כלום

"דובר צה"ל מתכוון להשתלט גם על דיווחי בתי החולים ומטיל מגבלות חדשות בכל הקשור לדיווחיהם הנוגעים לנפגעים במלחמה. במכתב ששיגרה רע"ן תקשורת בדו"צ סא"ל עדי בראל-אבן, היא מודיעה לבתי החולים על נוהל חדש על פיו מעתה יוכלו לדווח רק הודעה יומית אחת בשעה 13:00, שעה לאחר הודעה יומית של דובר צה"ל בנושא. על פי המתווה החדש, ההודעה תכלול נתונים אודות היממה האחרונה ולא תפרט על פצועים שלא פורסם אודות פציעתם באותה הודעת דו"צ האחרונה".

יואב איתיאל, "וואלה", 6.12

דברים בשם אומרם

זה היה רצח בדם קר, החיים הם משהו אחר

"ראש הממשלה בנימין נתניהו הביע את תמיכתו במדיניות חלוקת הנשק שמוביל השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר. זאת, על אף שבפיגוע שאירע בירושלים נהרג אזרח ישראלי מירי של חייל שהגיע לזירה, וזאת כשהוא מתחנן על חייו ולא מהווה סכנה. 'ברגע שאתה מחלק כלי נשק במספרים יותר גדולים, המקרים האלו יכולים לקרות', אמר נתניהו במסיבת עיתונאים שכנס, 'זה קרה עשרות פעמים. לכן, אני חושב שבמצב הקיים צריך להמשיך עם המדיניות הזאת - אני בהחלט תומך בה. יכול להיות שנשלם על כך מחירים, אלו החיים'".

מיכאל האזור טוב, "הארץ", 2.12

הפכנו לפח האשפה של הפוליטיקאים

"סגנית נשיא אקוודור, ורוניקה עבאד, מסרה שנשיא אקוודור, דניאל נובואה, שולח אותה לישראל כדי 'להפטר ממנה'. יום לאחר השבעתו לנשיאות, קבע נובואה, האיש העשיר במדינה, כי חובתה היחידה של סגניתו תהיה 'לשתף פעולה למען שלום והגנה מפני סכסוך גובר בין ישראל לפלסטין' בשגרירות בתל-אביב. 'אנחנו לא יכולים לטמון את ראשנו בחול. הנשיא רוצה אותי רחוק מכאן', אמרה עבאד לכתבים. עבאד לא אמרה מתי היא תיסע לישראל - אבל טענה כי המשימה שנפלה בחיקה שאפתנית. 'אם ארצות הברית, עם הכוח הפוליטי שלה והמיליונים שהיא הזרימה לסכסוך כדי להשיג שלום בין ישראל לפלסטין, לא הצליחה, המשימה שהוטלה עליי היא אתגר עצום', הדגישה".

דולורס גואדמו, עיתון "אקסטרה" (אקוודור), 29.11

תגיד לי מי ידריך ואגיד לך מי אתה

"המארח של הזוג נתניהו בביתו בירושלים: בעלים של מאות חברות במקלטי מס, מטוס פרטי, תורם לארגון להב"ה של בנצי גופשטיין ורב עם השכנים. אלה פרטים חדשים על סיימון פאליק ובני משפחתו, שאל ביתו בירושלים עברו להתגורר עם תחילת המלחמה בני הזוג בנימין ושרה נתניהו. רבים מבני משפחת פאליק תרמו בעבר לפריימריז של נתניהו. פאליק מחזיק חלק ניכר מעסקיו ביחד עם שני אחיו, ליאון וג'ורם פאליק. השלושה, וכן חברות שלהם, מוזכרים מאות פעמים בהדלפת מסמכי פנמה. הוא מחזיק בעוד עשרות חברות בארה"ב וכן בכמה עסקים בישראל, ביניהם חברת עיצוב פנים בשם פיטרו הכט וצימרים ברמת הגולן".

אורי בלאו, "שומרים", 29.11

זהירות: האדומים באים!

"אם הממשלה תיפול, השמאל יעלה ותהיה פה מדינת פלסטינית! מדובר בבולשביקים שלא רואים ממטר ואוחזים בכל ענייני המדינה... מה זה ההפגנות האלה נגד נתניהו עם תמונות של דם על הידיים בזמן שהוא מוביל את המלחמה מהיום הראשון?"

השר דודי אמסלם, "ידיעות אחרונות", 4.12

מכתבים למערכת

תכנון מוביל שינוי

קורס להכשרת מובילי שינוי לאנשי מקצוע מתחום התכנון העירוני, ההנדסה האזרחית והאדריכלות ייפתח בחודש מארס הקרוב. הקורס מיועד למתכננים עירוניים, אדריכלים ומהנדסים אזרחיים, ערבים ויהודים. בחרנו במקצועות אלה משום שהם מקצועות אשר באמצעותם אפשר להשפיע על מערך היחסים בין יהודים וערבים בישראל, כי בליבו של הסכסוך עומדים נושאים של קרקע וזכויות תכנון במרחב. לאור ההצלחה של הקורסים הקודמים, אנחנו פותחים קורס חמישי.

תכנון או אי-תכנון יכולים להפוך במקרים רבים כלי לשליטה במיעוט או בעם הנכבש. התכנון בארץ מושפע מכוחות פוליטיים ומאינטרסים כלכליים עד כדי כך, שלעיתים נדמה שאין הוא אלא כלי לקידום אינטרסים של בעלי הכוח בחברה. תהליכי התכנון ותוצרי כיום אינם נתפסים ברוב המקרים במונחים של זכויות הפרט וזכויות הקהילה לשוויון, לשקיפות ולשיתוף – לא ברשויות ולא בציבור.

התוכנית תעסוק בנקודת המפגש בין הלאום והמקצוע בהקשר לסכסוך, בדילמות המעסיקות את המתכנן בבואו לאשר תוכנית, לתכנן אזור או עיר. מהם השיקולים המכריעים בין השיקולים שעומדים בפני המתכנן: שיקולי זכויות אדם, שיקולי רווחת התושבים, שיקולים כלכליים, שיקולים פוליטיים, שיקולים לאומיים ועוד. החיבור בין הידע הרב של ביה"ס לשלום בנווה שלום בנושא יישוב סכסוכים והנחיית קבוצות לבין הידע המקצועי הרב בנושאי תכנון של המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי מאפשר עליית מדרגה בקיום הקורס. הקורס הוא בתשלום, משכו כשנה והוא בן 120 שעות.

ד"ר טאמר סוויד

המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי

לפרטים נוספים ולהרשמה לקורס: sfp@nswas.info

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל
zohaderekh@gmail.com

או לחיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

מהרס רצועת עזה לסכסוך אזורי

של ישראל להשיג "ניצחון". כך מחזיקה ארה"ב בידיה גם את גורלו של ראש הממשלה בנימין נתניהו לאחר המלחמה. הסברות בדבר סיום קרוב של המלחמה אינן נחרצות ואין מתווה ברור ליום שלאחריה. סביר שאינטנסיביות הקרבות תרד, אבל לחימה תימשך לתוך השנה הבאה.

בינואר יחל בארה"ב המירוץ לבחירת הנשיא, וזאת כשתמיכת הציבור שם במלחמה פוחתת. אך אין זה אומר בהכרח שאז תסתיים המלחמה. חלקה של ארה"ב במלחמה אינו רק דיפלומטי: מתן חסות לישראל במוסדות הבינלאומיים ומניעת סנקציות ובידוד הם רק קצה הקרחון. ארה"ב פתחה את מחסני הנשק שלה בפני ישראל ומספקת לה את החימוש למלחמה: טילי 'טמיר' לכיפות ברזל, פצצות אוויר, פצצות מפצחות מנהרות ופגזים לארטילריה ולטנקים. מחסני הנשק והתחמושת של פיקוד מרכז של נאט"ו נפתחו בפני ישראל כפי שלא אירע מעולם. בית הנבחרים האמריקאי אישר עזרה כספית של ארה"ב לישראל בסכום של כ-14 מיליארד דולר. זו טרם אושרה בידי הסנט אך זאת רק בגלל אי-ההסכמות בין הדמוקרטים והרפובליקאים בארה"ב על תוכניות אחרות של ביידן. נוסף לעורף דיפלומטי, לנשק ולכסף, שלחה ארה"ב למזרח התיכון גם כוח הרתעה עצום של שתי נוסאות מטוסים וטילים וצי של משחתות, צוללות וכלים ימיים אחרים. היא העבירה לבסיסים קרובים לזירה המזרח-תיכונית טייסות קרב והפצצה ואף כוחות יבשתיים. התפקיד של כוחות אלה הוא להגביל את הלחימה לרצועת עזה ולשמש כהרתעה מפני הצטרפות לסכסוך של כוחות "ציר ההתנגדות": חיזבאללה, סוריה, המיליציות העממיות בעיראק, החות'ים בתימן וגם איראן.

מלחמה מקומית לפלוטר אזורי

המלחמה הנוכחית החלה בעוטף עזה בין חמאס וישראל. אך ככל שהיא נמשכת, כך היא מעורבים בה אינטרסים אזוריים גדולים יותר. להרחבת המלחמה ללבנון (חיזבאללה) או לדרום הים האדום ליד באב אל מנדב (החות'ים) יהיו השלכות עצומות על הכלכלה העולמית.

באב אל מנדב הוא אחד מנתיבי השייט העמוסים בעולם בסחר הנפט והסחורות בין אסיה לאירופה. חסימתו לישראל (כפי שהודיעו החות'ים) מחזירה אותנו לחסימת מיצרי טיראן ב-1956 וב-1967 ששימשה עילה למלחמה. מחירי העברת סחורות מאסיה לישראל כבר האמירו חדות בגלל הסיכון ועליית פרמיות הביטוח. תעלת סואץ, דרכה עוברים המטענים מהים האדום לים התיכון היא מקור הכנסה חשוב למצרים.

בים האדום ישנם בסיסים ימיים של סין ושל רוסיה. בחלקו הדרומי (מפרץ עדן) שולטים האיראנים והתימנים ומוצבים בו כוחות רוסיים, סיניים, אמריקאיים, בריטיים, סעודיים, מצריים וישראליים. ביירוט טילים ומל"טים ששיגרו החות'ים לאילת שיתפו פעולה לאחרונה כוחות סעודיים, אמריקאיים, בריטיים וישראליים. פגיעה איראנית, או של שליחים ("פרוקסי") איראניים, בשייט בים האדום עלולה לפתוח מלחמה אזורית. בכוחה של הסולידריות של חיזבאללה עם עזה להוביל למלחמת לבנון השלישית. לחילופין, אם תיפתר בעיית עזה, היא יכולה להביא להסדרת הגבול היבשתי עם לבנון ולהחזרת החיים לגליל העליון ולדרום לבנון.

אבישי ארליך

המשך בעמ' 10 <<<

כדי שחברה תוכל להתקיים, היא זקוקה למערכת ארגונית מתפקדת. חמאס שולט ברצועת עזה לא רק בכוח האידיאולוגיה, אלא גם הודות ליכולתו לספק טובין ושירותים לאוכלוסייה. עיקר כוחו טמון ביכולתו זו נוסף לדבקות בדת ולקריאות להתנגדות. כדי למוטט את כוחו הצבאי של חמאס צריך הצבא הישראלי להפריד אותו מהאוכלוסייה. ואכן אחת התוצאות של הפעולה הצבאית הישראלית היא שבירת היכולת של החמאס לספק סחורות ושירותים. עד עכשיו לא לקחה ישראל אחריות על האוכלוסייה הכבושה מחדש ולא הקימה ממשל צבאי: אולי משום שתוהו ובוהו משרת אותה, ואולי משום שהיא עדיין לא שולטת ממש בשטח הרצועה.

התוצאה היא - קריסת כל הארגונים החברתיים ברצועה: ארגונים של החמאס, של הרשות הפלסטינית ומפלגות אחרות ושל הארגונים הבינלאומיים. ברצועת עזה שוררת עכשיו אנרכיה והכל חסר: דלק, מים, אוכל, תרופות, מחסה, תחבורה, מוסדות לימוד, עבודה. אין מי שיינטר את צרכי האוכלוסייה; אין מי שיקלוט את הסיוע הלא מספיק שמועבר; אין מנגנון שיחלק את המעט שיש; אין מי שיטפל בהמוני הפליטים המטורטרים ממקום למקום; אין תנאים סניטריים. אך יש תת תזונה של ילדים ויש סימני מגפות (נגיפים מסוכנים נתגלו בבדיקות הרפואיות בחטופים שהוחזרו לישראל). הכל מתנהל דרך שוק שחור ומספר ההרוגים מתקרב ל-20 אלף.

איש אינו יכול לנקוב במספרם היומי המדויק של ההרוגים. ריכוז הנתונים הסטטיסטיים נעשה בעבר בידי בית החולים שיפא - אך זה הפסיק לפעול. במאמרי שפורסם בשבוע שעבר ב"זו הדרך" (6.12) ציינתי כי "הניצחון" של החמאס הוא ההרס של עזה. כוונתי הייתה, שהדרך של חמאס היא דרך ללא מוצא. אולם ההרס המוחלט של כל התשתיות בעזה מחזק את הטענה, כי תכלית המלחמה המוצהרת של ישראל - "חיסול החמאס" אינה אלא טרנספר. זו מכוונת לשליטה ישירה על רצועה מדוללת בשטחה ובאוכלוסייתה.

מצב דברים זה הוביל את מזכ"ל האו"ם אנטוניו גוטרש לכנס, על סמך זכות מיוחדת השמורה לו כמזכ"ל, את מועצת הביטחון ב-7.12 לדיון חירום דחוף בהצעה להפסקת אש הומניטרית ברצועה, שהייתה גם על דעת ארגון הבריאות העולמי. מטרתו הייתה - להפסיק את הענישה הקולקטיבית ולמנוע קריסה של כל השירותים, רעב ומגיפות. 13 מ-15 חברות מועצת הביטחון תמכו בהצעת גוטרש. אך מאחר שארה"ב הטילה וטו - ההצעה לא אושרה.

תפקידה הכפול של ארה"ב

ממשלת ישראל התנגדה להצעת גוטרש להפסקת אש, בעוד חמאס דורש הפסקת אש כתנאי לחידוש שחרור החטופים תמורת אסירים פלסטינים. משפחות החטופים דורשות אף הן הפסקת אש וחידוש המו"מ להחלפת החטופים. בהטלת הווטו הכריעה ארה"ב למען המשך הלחימה ולהחמרת המצב הקטסטרופלי בעזה. בעקיפין היא גם אחראית לעיכוב החזרת החטופים.

ארה"ב ממלאת תפקיד כפול במלחמה: מצד אחד, היא מאפשרת אותה ואת הימשכותה; מצד שני, היא קובעת את גבולות הלחימה והאינטנסיביות שלה. היא "ממתנת" את האסון בהכנסת אספקה לעזה ובבקרה על ישראל: על מספר ה"לא מעורבים" הנהרגים. מעל לכל, שומרת ארה"ב בידיה את קביעת מועד הסיום של המלחמה ומכאן גם את היכולת

ריאיון עם פרופ' יגיל לוי מהאוניברסיטה הפתוחה

הצבא הפר את החוזה עם האזרחים והדרג הפוליטי

לספק לה מענה. על כל חולשה בהפעלת הכוח, הם מציעים להפעיל כוח רב יותר.

אלה שתי הסיבות המרכזיות שאני מזהה לכשלים בתפקודה של מערכת הביטחון. אינני נכנס לדיון לגבי הכשל בהתערעה או האם הגדר פעלה. יש אנשים שמבינים בכך יותר ממני. מה שמעניין אותי הוא כיצד נוצרה הקונספציה ומה גרם לישראל לזנוח כל חלופה מדינית. בעניין זה ממלא הצבא תפקיד מרכזי. הצבא הפר לא רק את החוזה עם קהילת האזרחים הישראלית, שעל ביטחונה נכשל להגן ב-7 באוקטובר, אלא גם את החוזה עם הדרג הפוליטי, שנסמך על כך שהצבא יכול לתחזק את מדיניותו. כך אפשר להבין גם את עוצמת הכעס וחוסר האמון של הדרג הפוליטי כלפי הצבא.

מה הסברך להיקף הפגיעה הנרחב באוכלוסייה בעזה, החריג בהשוואה למלחמות הקודמות?

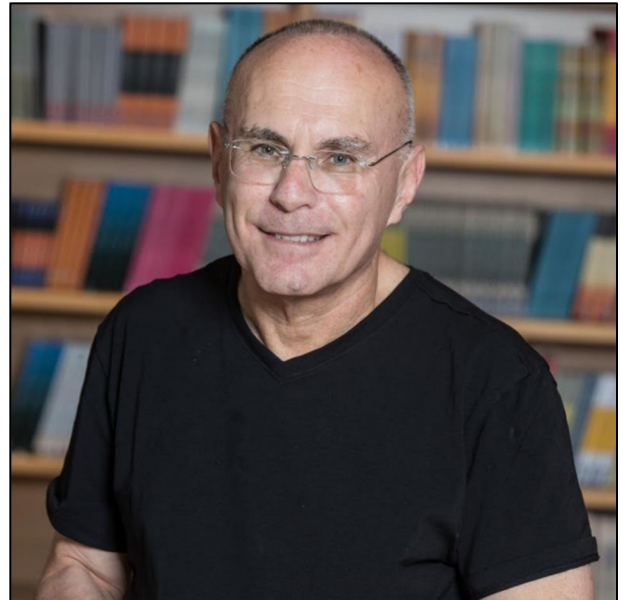
המלחמה הזאת מבטאת את פסגת החשיבה המיליטריסטית הישראלית. ישראל יצאה למלחמה בלי יעד מדיני ברור. גם היעדים המעורפלים שנקבעו כבר השתנו ארבע פעמים. באין יעד מדיני ברור, לצבא גם אין תוכנית יציאה מהמלחמה. לא רק שהיעדים מעורפלים – הם גם שאפתניים ביותר: גם השמדת הכוח הצבאי וגם שינוי משטר.

זו הסיבה להפעלה של כוח הרסני הרבה יותר מבעבר, תוך הסתמכות על לגיטימציה רחבה בחברה הישראלית לטשטוש ההבחנה בין מעורבים לבלתי-מעורבים, וגל על לגיטימציה בינלאומית – שעדיין קיימת, גם כאשר היא פוחתת. הצבא מגדיר את העימות כמלחמה ולא כעוד סבב, ובמלחמה מותר לכאורה לעשות דברים שלא היו אפשריים בסבבים.

לכך יש להוסיף עוד הנחה רווחת בקרב מקבלי ההחלטות: כדי להתגבר על המורא שבהכנסת כוח יבשתי לעזה, שהוא מורא חזק מאוד בתרבות הישראלית מזה 15 שנים לפחות, חותרים להפעיל כוח במינימום סיכונים. המשמעות היא הפעלה של כוח רב בהתקפה אווירית, המבוצעת עם פחות מגבלות מבעבר. הכוח צריך להיות חזק מספיק כדי לדרבן את האוכלוסייה האזרחית להתפנות וליצור שטחים אורבניים סטריילים. בשטחים אלה הצבא פועל, למיטב הבנתי, מתוך הנחה שמי שנותר שם עשה זאת מבחירה, ולכן לא צריך לכבד את חסינותו – גם אם לא לירות בו במתכוון. התוצאה היא – מספר חסר תקדים של הרוגים. "ניו יורק טיימס" טוען שקצב ההריגה גבוה יותר מזה שהיה במלחמות האמריקאיות בעיראק ובאפגניסטן.

במלחמה הנוכחית אנו עדים לפוליטיזציה גוברת של הצבא: חיילים וקצינים קוראים בגלוי לנקם בעזה ולחזרה לגוש קטיף. מהי הסיבה לכך?

זו תוצאה של שתי תופעות שמתלכדות. האחת היא מה שכניתי בעבר 'מרד חיילי הצווארון הכחול'. אני מזהה תופעה זו באופן ברור בפרשת דוד הנחלאווי ובפרשת אלאור אזריה. חיילים מוצאים דרכים להביע את מחאתם נגד מה שהם רואים כמדיניות מרוסנת מדי של הצבא המסכנת אותם או לא מגבה אותם כאשר הם מפעילים אלימות. תמה זו, המופיעה גם היום, מתלכדת עם השימוש ברשתות החברתיות המעצים מאוד את החיילים (אף כי הוא אסור בפקודות הצבא).

פרופ' יגיל לוי (צילום: עודד קרני)

"מאז ההתנתקות, הציבו החרד"לים לעצמם יעד ברור: לשנות את הצבא לצבא לא מרוסן ולא כפוף למשפט הבינלאומי" – כך ציין השבוע פרופ' יגיל לוי מהאוניברסיטה הפתוחה בריאיון ל'זו הדרך'. פרופ' לוי הוא מומחה ליחסי צבא וחברה בישראל, החוקר בין השאר שינויים בהרכב החברתי בצבא.

פרופ' לוי, כיצד הובילה התפיסה הביטחונית של הצבא למלחמה הנוכחית?

סיבה אחת היא הסתמכות-יתר על פתרונות טכנולוגיים. התפיסה שרווחה לפני 7 באוקטובר הייתה שיש בינינו לבין מה שמכונה "צבאות הטרור" – חיזבאללה וחמאס – תחרות על פיתוח יכולות טכנולוגיות. לפי תפיסה זו, לכל אתגר שיציב בפנינו האויב ניתן לפתח פתרון חדשני. כתוצאה מכך, כבר שנים רבות אין הצבא מציג בפני הדרג המדיני את מגבלות הכוח. זה שונה מאוד ממה שעשה הצבא באינתיפאדה הראשונה, למשל. אז מפקדי הצבא אמרו לדרג הפוליטי שהם מסוגלים לנטרל את האיום באופן חלקי או להנמיך את גובה הלהבות, אך לא לפתור את הבעיה הפלסטינית – משום שזו בעיה פוליטית. כיום מציע הצבא לכל בעיה פתרון קצר מועד, וכך ידיו של הדרג הפוליטי משוחררות. מאז 2009 הורידה ממשלת נתניהו מעל סדר היום את חזון שתי המדינות ואת הדיאלוג הפוליטי עם הפלסטינים, והצבא למעשה סיפק לה לגיטימציה. זו טופחת על פניו של הדרג המדיני כאשר ההבטחה הטכנולוגית מתגלה כבלתי-ישימה, כפי שקרה ב-7 באוקטובר.

סיבה שנייה היא שהדיאלקטיקה של הפעלת הכוח אינה חלק מהתפיסה הישראלית. כוונתי לכך שאנו מפעילים כוח נגד הצד השני, אבל בידיו נותרים מספיק שולי עוצמה כדי שיוכל להתגבר עלינו – בין אם באמצעות לימוד שיטות הפעולה שלנו, פיתוח צורות חדשות של התנגדות או בדרכים אחרות. כלומר, כוח צבאי הוא בסופו של דבר מוגבל. אך אנשי הצבא אינם מודעים לדיאלקטיקה זו, או שאינם מסוגלים

כלכלית. ניסיון העבר מלמד אותנו שמחיר גבוה שלא מלווה באופציה מדינית ולא מלווה בהכרה בכך שהצבא מוציא את יכולותיו אינו מחולל שינוי.

הנקודה העיקרית בה ניתן לצפות לשינוי היא התפכחות, לפחות חלקית, של המעמד הבינוני החילוני מהמחשבה שכוח יכול לספק פתרון בלתי-מוגבל. המרכז-שמאל צועד כעת מאחורי הדגל ומסתער בעזה בלי לחשוב על חלופות. אבל אחרי המלחמה, ולאחר שטראומת 7 באוקטובר תירגע מעט, יכול להיות שנראה חזרה לשיח על הכיבוש ועל פתרון שתי המדינות – מה שכבר החל במחאה נגד ההפיכה המשטרית. אפשרות נוספת היא שמחיר הביטחון יעלה עוד יותר כתוצאה מלחץ בינלאומי על ישראל. לא מן הנמנע שתהיה תפנית במדיניות האמריקאית, אפילו אם ייבחר נשיא רפובליקאי. כך למשל, עיסקה עם סעודיה העוקפת את הבעיה הפלסטינית כבר לא נראית אפשרית.

בצד זאת יהיו בישראל הרבה קונפליקטים. צפוי תסכול גדול מאוד על רקע הפער בין מטרות המלחמה לתוצאותיה. סביר בהחלט שיפרוץ עימות קשה בין ימין לשמאל על מי אחראי למלחמה. ה"יחד ננצח" והשתקת המחלוקת לא ישרדו כאשר אבק שדה הקרב ישקע.

אסף טלגם

מאות הפגינו בת"א באירוע לציון יום זכויות האדם

מאות התכנסו בראשון (10.12) בכיכר הבימה בתל-אביב כדי לציין את יום זכויות האדם הבינלאומי ולדרוש עסקה להחלפת שבויים. בין המשתתפים היה ח"כ עופר כסיף (חד"ש) שמסר: "אנחנו קוראים מדי יום להפסקת אש מידית למען כל יושבי הארץ הזו. ביום זכויות האדם הבינלאומי הרמנו מכיכר הבימה קול גדול במיוחד למען החיים, לשלום ולא למלחמה; רק פתרון מדיני יבטיח חיים בטוחים ומשגשגים לכולנו".

המחאה התאפשרה בעקבות עתירת לבג"ץ של חברת מועצת עיריית ת"א-יפו מוריה שלומות מסיעת אנחנו העיר ושל העובדת הסוציאלית נירית בן-חורין, מייסדת קבוצת הורים נגד מעצרי ילדים, נגד המשטרה שאסרה את קיומה. בעקבות העתירה לבג"ץ, החליטה המשטרה לסגת מדרישת הרישיון, ועל כן התאפשר קיומה של משמרת המחאה. אך המשטרה הציבה "לצורך שמירה על הסדר הציבורי ובשים לב למצב החירום" תנאים לקיומה של מחאה זו. בין היתר, נאסר על המארגנים לקיים תהלוכה, להקים בימה עם כל אמצעי שצורך חשמל, להניף שלטים, דגלים וכרזות או לשאת נאומים "שיש בהם דברי הסתה או המרדה לנקיטת פעולות אלימות או מנוגדות לחוק".

בין הארגונים שהצטרפו לקריאה לאירוע: הורים נגד מעצר ילדים, שוברים שתיקה, עו"סים שלום, גישה, מחסום וואטש, עו"סות דמוקרטיות, רבנים לזכויות אדם, חד"ש, עוז ושלום, רופאים לזכויות אדם, אקדמיה לשוויון, אימהות נגד אלימות, עומדים ביחד, פורום דו קיום בנגב, גישה, לוחמים לשלום ומסתכלים לכיבוש בעיניים.

נציין, כי ב-20 בנובמבר הודיעה משטרת מחוז תל-אביב שלא תאפשר לקיים אירוע לציון יום הילד הבינלאומי תחת הכותרת: "ילד הוא ילד. בואו לזעוק את זעקת הילדים החיים במלחמה". האירוע אמור היה להתקיים בפינת הרחובות קפלן ודה-וינצ'י בתל-אביב ביוזמת הארגון הורים נגד מעצר ילדים.

תהליך שני הוא ההתחזקות החרד"לית. מאז ההתנתקות הציבו החרד"לים לעצמם יעד ברור: לשנות את הצבא לזוה החותר לניצחון, אשר אינו מרוסן ואינו כפוף למשפט הבינלאומי. הם חותרים כמו-כן למחיקת האבחנה, המלאכותית לשיטתם של כמה מהחרד"לים, בין לוחמים לאזרחים חפים מפשע. כך אפשר להבין חיילים המצטלמים בדברים נגד הוראות מרסנות של הצבא או על חזרה לגוש קטיף. זו התרסה נגד המערכת הצבאית.

כך יש להבין גם את החזרה לקידמת הבימה של שיח הנקם, שהיה די בשוליים. מאז 'עופרת יצוקה' החרד"לים החזירו אותו ונתנו לו לגיטימציה. תהליך זה משתקף גם ברטוריקה של מפקדים בכירים. לדוגמא: בפקודת הקרב של תא"ל בר כליפא, מפקד אוגדה 36, שקרא לנקם בעזה. זו אינה תפנית; זו המשכיות עם עליית מדרגה משמעותית. להערכת, שיח הנקם יחריף כאשר המלחמה תסתיים, במוקדם או במאוחר, ללא ההישגים שהם קיוו להם. הפער בין תוצאות המלחמה לבין מטרותיה השאפתניות יעורר אי-שקט רב בקרב הלוחמים.

מה בין תהליך זה להרכב החברתי של הצבא?

מאז מלחמת לבנון הראשונה, וביתר שאת מאז שנות התשעים, מורכב צבא היבשה בשיעור גבוה יותר מחובשי כיפה, מזרחים ממעמד הביניים ומטה, דרוזים, יוצאי ברית-המועצות ויוצאי אתיופיה. כך גדל המשקל של קבוצות המזוהות עם זרמים דתיים ולאומניים. אלה חיילים שאינם מתגייסים כדי לשמור על הסטטוס קוו, אבל זה מה שהם נדרשים לעשות. חלק מהם מתוסכלים לא פעם כתוצאה מכך. זה נכון במיוחד כאשר הם נדרשים לשרת בגדה המערבית – עיקר העיסוק של הצבא בשנים האחרונות – שחלקם מייחסים לשירות בה חשיבות תיאולוגית של שמירה על ארץ ישראל. תסכולם מבטא את ציפיותיהם מהצבא ואת המטען האידיאולוגי שלהם.

הרשתות החברתיות עוזרות לחיילים אלה לגבש מסה וירטואלית ומאפשרות להם לבטא את דעתם. אצל החרד"לים זה מורכב יותר, כי הם מצטרפים לצבא ככוח מאורגן באמצעות ישיבות ההסדר והמכינות הקדם-צבאיות. יש להם לכידות גדולה תוך כדי השירות וגיבוי משמעותי של המערכות הארגוניות הללו מחוץ לצבא. מערכות אלה מונהגות בידי רבנים עם סדר יום דתי-לאומני ברור מאוד, שרבים מהם מתגוררים בשטחים. חיילים אלה משמיעים קול, ויש להם תחושה של יכולת מיקוח ושל תביעה צודקת להשפעה על הצבא בדרישה להגנה ולגיבוי. זה אחד השינויים הגדולים שאנחנו עדים לו כיום בעיקר בצבא היבשה – פחות בחיל הים, ובוודאי לא בחיל האוויר.

האם אתה מזהה אפשרות לשינוי חיובי בישראל בעקבות המלחמה?

בספרי "יורים ולא בוכים" טענתי שישנם שלושה תנאים לפריצת הסטטוס-קוו הפוליטי-צבאי. הראשון הוא – עליית מחיר הביטחון. עד 7 באוקטובר היה מחיר הביטחון נמוך יחסית, כלכלית וגם אנושית. התנאי השני הוא – קיומה של אופציה מדינית סבירה, מה שלא הונח על השולחן מזה שנים רבות. התנאי השלישי הוא – מיצוי היכולת הצבאית. אינני בטוח שתנאים אלה יתקיימו לאחר סיום המלחמה.

יהיו רבים שיחשבו שהצבא יכול היה לנצח אלמלא הפוליטיקאים, שתקעו סכין בגבו בתמיכת השמאל והפסיקו את המלחמה. גם אופציה מדינית סבירה אינה על השולחן כרגע. מה שברור הוא שמחיר הביטחון עלה ויעלה, גם

המלחמה ופיטורי עובדות מבוגרות

יצוין שבמסגרת התמיכה באוכלוסייה בתקופת המלחמה ניתן מענק לבני 67 ויותר. "חשוב שהממשלה תתייחס גם לאוכלוסיית הנשים שנפגעה מדחיית גיל הפרישה, מעבר לפיצוי שנקבע בחוק", הדגישה.

ריקה הלוי

קלמנס פליקס חטנה שנרצח בידי חמאס ב-7 באוקטובר (צילום: המוקד לפליטים ומהגרים)

השבוי שנשכח: פועל חקלאות מטנזניה

ג'ושוע לואיטו מולל, עובד חקלאות מטנזניה, נמצא זה יותר מחודשיים בשבי חמאס. מאז 7 באוקטובר נמצא המוקד לפליטים ומהגרים בקשר יומיומי עם אביו. פעילי המוקד מנסים בכל דרך אפשרית להשיע את הזעקה שלו. לואיטו וקלמנס פליקס מטנזה, סטודנטים לחקלאות מטנזניה, נחתו בישראל כשלושה שבועות לפני המתקפה האכזרית של חמאס. 41 יום לאחר שנעדר, נמצאה גופתו של מטנזה, שנרצח ב-7 באוקטובר. גם עם משפחתו של קלמנס שומרים פעילי המוקד על קשר. מטרתם - לוודא שהסטודנטים מטנזניה יזכו בזכויות המגיעות להם כנפגעי פעולת איבה. אך בכל יום שעובר, גוברת מצוקתם של לואיטו השבוי ושל אביו של ג'ושוע. הדאגה והכעס לא מרפים מאביו. הוא שבע אכזבה מכך שג'ושוע לא נכלל בעסקת השבויים שהייתה, במסגרתה שוחררו עובדי חקלאות תאילנדים רבים, ומכך ששום גורם רשמי מטעם ישראל לא שוחח איתו עד כה. לדברי ענת הרמן-אהרונ, מנכ"לית המוקד לפליטים ולמהגרים: "אנחנו לא מוכנים להשלים עם המצב. כבר למעלה מחודשיים שאנחנו משיעים את הזעקה של לואיטו מעל כל בימה אפשרית: בתקשורת, בפוסטים שהפכו ויראליים בחשבונות הפייסבוק והטוויטר של המוקד, ברשימות החטופים המתפרסמות באתרי החדשות ובפוסטרים הפזורים ברחבי הארץ. ג'ושוע נחטף כישראלי, ואנחנו נעשה כל שביכולתנו כדי שישאל תעמוד במחויבותה להחזיר אותו לחיק משפחתו".

נ"ע

בעת מלחמה, חשוב להתייחס לאוכלוסיית הנשים שנפגעה מדחיית גיל הפרישה, מעבר לפיצוי שנקבע בחוק. נשים רבות פוטרו. מירי אנדבלד-סבג, חוקרת במרכז אדוה, כתבה בנייר עמדה שפורסם השבוע: למרות שמלחמה היא אירוע חולף, השלכות הפיטורים בעקבותיה ישפיעו במשך שנים על הנשים הקרובות לגיל הפרישה.

במסגרת חוק ההסדרים 2021-2022, הועלה גיל הפרישה לנשים מ-62 ל-65 בתהליך הדרגתי שיימשך 11 שנים עד להשלמתו: ארבעה חודשים בכל שנה בין השנים 2022-2024 ולאחר מכן - שלושה חודשים בכל שנה עד לשנת 2032. נשים הנמנות עם החוליות החזקות יותר בשוק העבודה מבחינת משלח ידן ושכרן, ממשיכות ממילא לעבוד עד גיל 65 ואף יותר (עד גיל 66 בממוצע לכלל הנשים בישראל). החיסכון של המדינה ושל קרנות הפנסיה, הכרוך בדחיית גיל הפרישה, הושג אפוא על גבן של עובדות מוחלשות. מניעת קצבת אזרח ותיק מהן במשך חודשים ושנים תפגע מהותית ברווחתן וייתכן שגם בבריאותן.

מדובר בנשים העובדות במקצועות שוחקים ומשתכרות שכר נמוך, ואשר גם הראשונות להיפלט משוק העבודה במצבי חירום כמו משבר הקורונה והמלחמה הנוכחית. הן גם האחרונות להשתלב מחדש בשוק העבודה בשל גילן ובשל כישוריהן הנמוכים. היעדר תשתיות תחבורה מגביל אף הוא את הזדמנויות התעסוקה שלהן ולעיתים אף את מצב בריאותן. לפי נתוני שירות התעסוקה, באוקטובר 2023 הצטרפו 2,562 גברים ו-3,598 נשים בגיל 55-64 למעגל דורשי העבודה. מבין הנשים, כחמישית פוטרו מעבודתן. אמנם במרבית קבוצות הגיל מדובר בעלייה באבטלה של פי שתיים ויותר לעומת ספטמבר 2023, אך עבור נשים הקרובות לגיל הפרישה, נתונים אלה קשים במיוחד והם אף צפויים להחריף בנובמבר ובדצמבר 2023.

לולא העלאת גיל הפרישה, הנשים שבהן פגעה החקיקה היו זכאיות כבר לקצבת אזרח ותיק, לעיתים בתוספת השלמת הכנסה, ואולי אף בפנסיה זעירה.

ההטבות שניתנו בחוק כפיצוי על דחיית גיל הפרישה כוללות בעיקר הארכה של משך תשלום דמי אבטלה ותוספת לקצבת הבטחת הכנסה בגיל העבודה. אך תוספת של עד 125 ימי אבטלה בתשלום בדמי אבטלה (הנמוכים יחסית לשכרן הנמוך ממילא), אם קיימת בכלל זכאות, היא זמנית. לאחר מיצוי התקופה ובהינתן הקושי למצוא עבודה חדשה ולהיקלט בה, עלולה עובדת מבוגרת לרדת ברמת החיים בצורה חדה ואפילו למצוא עצמה מחוסרת הכנסה.

כאשר מדובר באישה לאחר פיטוריה, או לאחר תום הזכאות לדמי אבטלה, הנחשבת "מספיק ענייה" (ענייה מרודה, לייתר דיוק), היא תאלץ להתקיים מקצבת הבטחת הכנסה של כ-3,000 שקל לאחר ההטבה. זו הכנסה דלה במיוחד המצריכה מהאישה התובעת אותה הליכים בירוקרטיים מתישים וממתשכים לצורך מיצוי הזכאות.

על פי אנדבלד-סבג, סביר להניח שהעובדות המבוגרות שפוטרו לא נהנות רובן ממצב כלכלי טוב, אך גם לא נמוך במיוחד המגיע לסף המחמיר של זכאות להבטחת הכנסה. "במקרה כזה כל שנותר להן הוא לספור את הימים והחודשים שנותרו להן כדי לקבל את הקצבה לאזרח ותיק שעד לא מכבר סמכו על כך שתניתן להן עם הגיען לגיל 62, לאחר שנות עבודה רבות ושוחקות", תוריעה אנדבלד-סבג.

המערכה המשולבת נגד ההון והקנאות הדתית

הקשר בין פונדמנטליזם לנפט

הפטרו-דולרים, מקור מרכזי של הון שמניע ומזיז את המערכת הקפיטליסטית הגלובאלית – וגם מממן במידה רבה את הבסיס האידיאולוגי של הניאו-ליברליזם הגלובאלי. בעידן הרשתות החברתיות, משקיעות מדינות המפרץ משאבים אדירים בהכשרת תדמיתן בעולם. הן הצליחו במידה רבה, כאשר המופעים המובהקים ביותר של ההצלחה הם המיתוג החיובי של שליט סעודיה בפועל מוחמד בן-סלמאן, MBS, המוצג כ"רפורמטור" בתקשורת המערבית (בעיקר עד ההתנקשות בג'מאל ח'אשוקג'י, אבל גם כיום), וכמובן המונדיאל שנערך בקטאר בשנה שעברה.

ניתן להעריך שלהתחזקות מדינות המפרץ הפרסי הנעות על הציר התיאוקרטי היה מאז שנות השמונים של המאה ה-20 תפקיד מרכזי בתנועה לעבר הדתה של העולם הערבי והמוסלמי ולעליית הפונדמנטליזם שליוותה אותה. תפקיד זה נכון לשני הצדדים של המאבק הגושי באזור: גם מדינות "ציר ההתנגדות" וגם מדינות "הציר הסוני המתון" תרמו להפצת הפונדמנטליזם. מכאן שהתחזקות מדינות אלה על בסיס כספי נפט היא הבסיס המטריאלי של הג'יהאד.

התפשטות הפונדמנטליזם הדתי היא תהליך ארוך, עמוק, מאיים ומסוכן שלא הסתיים. אנחנו מכירים אותו גם מהחברה היהודית, בה התפתחו כהניזם וחרד"לזם אפרטהיידיסטי בתוך כמה עשורים מתופעה שולית לגורם מרכזי בשלטון. כדי להחליש את התופעות הללו נדרשת עבודה חברתית מעמיקה: מאבקים פמיניסטיים מאורגנים, פיתוח של מדינת רווחה חזקה, הרחבת החינוך ההומניסטי, ועוד. אתגר זה קשה במיוחד במציאות בה ההון הגדול והפונדמנטליזם הדתי הם בעלי ברית, שלא לומר כוחות מזוהים.

מאבק האקלים הוא מאבק נגד פונדמנטליזם

אחד הכיוונים של המאבק בפונדמנטליזם המבוסס על פטרו-דולרים הוא מאבק האקלים. על המאבק האקלימי הגלובאלי להתמזג עם המאבק הפוליטי נגד השפעת מדינות הנפט במפרץ הפרסי. ההשפעה העודפת שיש למדינות אלה נובעת מהתלות המתמשכת של העולם בדלק פחמני. מדינות הנפט יודעות את זה מצוין, ולכן הן מעכבות בכל דרך אפשרית את המעבר הגלובאלי לניטרליות פחמנית, תוך שהן מפזרות ג'סטות "ירוקות" ומתק שפתיים. זה בלט בוועידת האקלים שנערכה באיחוד האמירויות וננעלה השבוע (12.12). מדינות המפרץ גם פועלות לגיוון הכלכלות שלהן נוכח הירידה הבלתי נמנעת הצפויה בשימוש בנפט ובגז. נוכח מהלכים אלה ברור, כי גם הגמילה מנפט לא תחסל את זרבות המטבע האדירות של מדינות המפרץ ואת השפעתן המשמעותית. אבל היא עשויה, בטווח הארוך, להחליש את כוחן הגיאו-פוליטי ואת השפעתן התרבותית והחברתית ברחבי העולם והאזור – ובכך לעצור את המגמה הפונדמנטליסטית.

גם ישראל, לו הייתה מסיימת את הכיבוש ופועלת להשתלבות במזרח-התיכון, הייתה יכולה להיות כוח חיובי המסייע בפיתוח אזורי בר קיימא. יום אחד, אחרי שהכיבוש ייגמר, אולי תקדיש ישראל את עושרה להפצה באזור של אנרגיה ירוקה במקום נשק ותוכנות ריגול.

נמרוד פלשנברג

המתקפה הזוועתית של חמאס ב-7 באוקטובר קרתה בהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני והמצור המתמשך על רצועת עזה. חמאס תקף את ישראל בראש ובראשונה כמדינה כובשת. לכן, למרות הזוועות, ההשוואה שעושה ישראל הרשמית בזיהוי בין חמאס לדאעש שגויה. חמאס היא תנועה לאומית-איסלאמית. זאת בניגוד לדאעש, שבבסיסה המירה את הרעיון הלאומי בחליפות איסלאמית אזורית. עם זאת, בהחלט ניתן להגיד כי ממדי ואופי הזוועות שבוצעו ב-7 באוקטובר, הנכונות למות בקרב ולחסל כמה שיותר ישראלים בהתפרצות של הרג, אונס והתעללות – הם גם מקרה של אלימות פונדמנטליסטית. ניתן להעריך כי ללא גורם אידיאולוגי איסלאמי-פונדמנטליסטי, לא היינו עדים לטבח מסוג זה.

פונדמנטליזם דתי, על מגוון מופעיו – סוני, שיעי או יהודי – הוא גורם משמעותי בפוליטיקה של המזרח התיכון לפחות מאז שנות השבעים. הפונדמנטליזם הניע את הטרור הגלובאלי של אל-קעידה האחראי למתקפת 11.9.2001 ולהתקפות רבות במערב ובעולם הערבי; הוא היה כוח מכריע במהלך הכיבוש האימפריאליסטי של עיראק – הן מהצד הסוני והן מהצד השיעי; וכן בלט במלחמת האזרחים בסוריה. פונדמנטליזם איסלאמי הוא גם גורם מרכזי באידיאולוגיה של חמאס, המשלבת ג'יהאד עם שחרור לאומי.

נפט כבסיס החומרי של הג'יהאד

אך פונדמנטליזם אינו תופעה המופיעה בחלל ריק מתוך דינמיקות תרבותיות-דתיות בלבד. יש לו בסיס חומרי. מאז שנות השבעים, המזרח התיכון הוא אזור ייצור הנפט המרכזי של העולם. באזורנו, מדינות המייצאות נפט הפכו מעצמות אזוריות, גם כאשר אוכלוסייתן קטנה. הבסיס הכלכלי הבלעדי של מדינות המפרץ העשירות – סעודיה, קטאר, איחוד האמירויות וכו' – הוא יצוא נפט וגז. נפט ממלא תפקיד מכריע גם בכלכלה של הרפובליקה האיסלאמית האיראנית. לפי נתוני הבנק העולמי, שיעור הכנסותיהן מנפט בתוצר הלאומי הגולמי של חמש מדינות אלה נע, מאז שנת 1980, בין 10% ל-60%, כאשר במרבית השנים נע הנתון סביב 30%.

בשנים הללו, צבור מדינות אלה כוח והשפעה חסרי תקדים במזרח התיכון ובעולם כולו. הן הפכו, בעזרת רווחי הנפט והחסות האמריקאית (לבד מאיראן), לשחקניות גאו-פוליטיות מרכזיות על אף אוכלוסייתן הקטנה יחסית. במקביל, רבות ממדינות הנפט הפיצו אידיאולוגיות פוליטיות דתיות פונדמנטליסטיות. במקרה האיראני מדובר בתמיכה בארגונים חמושים ברחבי המזרח-התיכון, כולל תמיכה משמעותית בחיזבאללה ובחמאס. סעודיה מימנה והפיצה גרסה "רכה" יותר של המשנה האידיאולוגית של האיסלאם הוהבי ברחבי המזרח התיכון והעולם האיסלאמי, והניחה את התשתית להתחזקות הפונדמנטליזם הסלאמי והטרור הגלובאלי. קטאר היא פטרון כלכלי ופוליטי של תנועת האחים המוסלמים ברחבי האזור.

במקרה של המדינות הפרו-מערביות, הפצת פונדמנטליזם הייתה חלק מקמפיין השפעה כלכלי, יחצ"ני וצבאי חובק עולם. מאז שנות השבעים והעליה ברווחי מדינות הנפט בעקבות משבר האנרגיה של 1973, היו הכספים מרווחי הנפט,

"המושחתים והעושים שחטפו את המדינה - הביתה", כרזה של האיגודים המקצועיים בהפגנה נגד הנשיא (צילום: פטריה רוחה)

משבר פוליטי עמוק הנובע מאימוץ מדיניות נאו-ליברלית

שנה להפיכה המשטרית בפרו

כל הממשלות בדור האחרון. לכן אנו קוראים לעריכת בחירות לאסיפה מכוננת שתשנה מן היסוד את המדיניות הכלכלית והחברתית ולכתיבת חוקה חדשה אשר תבטיח יסודות של דמוקרטיה אמיתית וצדק חברתי.

בתשובה לשאלה: "האם כל כוחות השמאל עומדים מאחורי הדרישה לאסיפה מכוננת ולשינוי החוקה?", השיב איילה: "לצערנו, קיים פילוג בקרב כוחות השמאל, באיגודים המקצועיים ובקרב תנועות האזרחים האזרחיות של העמים המקוריים. אמנם ישנו בסיס פוליטי משותף למחאות של השבוע האחרון: הדרישה להדחת הנשיא וחבר מרעיה שבשלטון, אבל קיימים חילוקי דעות לגבי 'היום שאחרי'. מפגינים רבים רוצים את שובו של קסטיו לשלטון ואנו מתנגדים לכך בכל תוקף".

תמיכה ציבורית של 6 אחוזים

לשאלה "מדוע אתם מתנגדים?", השיב: "עם ניצחונו של קסטיו ומפלגתו 'פרו החופשית' שהציגה עצמה כמרקסיסטית ואף כלניניסטית, כמעט כל השמאל התייצב מאחוריו. אנחנו הסתייגנו מכך, כי הבחנו מיד בהרכב ממשלתו, באופן הלא-דמוקרטי של ניהול ענייני המדינה ובסביבתו הקרובה הרעילה. הבנו מהרגע הראשון שלא יהיה כל קשר בין הבטחותיו בבחירות לבין מעשיו בשלטון", השיב איילה, והמשיך:

"מאחורי ההפיכה המשטרית של בולוארטה עומד האימפריאליזם האמריקאי. הממשל בווישינגטון חשש מקסטיו והחשש היה אף גדול יותר שהבייס במפלגתו יחולל שינויים מלמטה. מייד לאחר הבחירות מיהרו אנשי שגרירות ארה"ב בלימה להיפגש עם פוליטיקאים ואנשי צבא. פיקוד הדרום של צבא ארה"ב, החולש על אמריקה הלטינית, אף שיגר 'יועצים', שמאחורי הקלעים לקחו מאוחר יותר חלק בפיקוד בעת הדיכוי בדם ובאש של המחאות שפרצו מייד עם הדחתו של הנשיא". לדברי איילה, הצטרפו להפגנות רבים שמחו נגד שחרורו בשבוע שעבר מהכלא של הרוזן לשעבר אלברטו פוג'ימורי, אשר כיהן כנשיא פרו בשנים 1990-2000. פוג'ימורי נכלא בגין פשעים נגד האנושות, בהם מעשי טבח בפעילי שמאל: "לפי הסקרים, טרם שחרורו של הרוזן הייתה לממשלת בולוארטה תמיכה ציבורית של 6%. עכשיו התמיכה פחותה".

נמרוד עובד

הפגנות ומחאות המוניות נערכו ברחבי פרו בסוף השבוע האחרון (בין 7 ל-10 בדצמבר) לציון שנה להפיכה המשטרית ובדרישה להתפטרותה של הנשיאה דינה בולוארטה.

בלימה הבירה הפגינו פעילי שמאל וחברי האיגודים המקצועיים. בעיר פונו הוחלט על שביתה כללית וחסימת כבישים במשך 72 שעות. בארקיפה הקיפה השביתה גם יותר מ-7 אלפים סוחרים. באיאקוצ'ו הפגינו בימי חמישי וראשון ובשישי הקרוב צפויה שביתה כללית בת 24 שעות. העיתונות הפרואנית מסרה דיווחים מפורטים על שביתות, הפגנות וחסימות כבישים רבות.

חשוב לציין, כי הפגנה נגד המשטר של הנשיאה בולוארטה עלולה לגבות מחיר יקר. בעקבות מצב החירום שהוכרז לפני שנה, רשאים חיילים לירות במפגינים על מנת לפגוע. מיד עם השבעתה של בולוארטה לנשיאת פרו אשתקד, נורו ונהרגו 23 מפגינים בידי כוחות הביטחון. במהלך השנה נהרגו 44 מפגינים נוספים.

בולוארטה הגיעה לשלטון לאחר שהקונגרס הדיח את הנשיא הנבחר פדרו קסטיו השמאלי והאשים אותו בניסיון הפיכה. בולוארטה, עורכת דין בת 60, הייתה סגניתו של קסטיו. היא הצהירה שתסיים את הקדנציה של הנשיא המודח ותמשול עד 2026. קסטיו נעצר לאחר שהכריז על פיזור הקונגרס והורה על מצב חירום שעות אחדות לפני שהיה אמור לעמוד בפני משפט הדחה. המהלך גרם גל התפטרות בממשלתו והאשמות בדבר הפיכה מצד חברי קונגרס. הנשיא המודח נמצא במעצר עד היום.

הסיבות למשבר הפוליטי עמוקות

מיום הדחתו של קסטיו, קראה המפלגה הקומוניסטית של פרו להכריז על בולוארטה כ"נשיאה זמנית" עד לעריכת בחירות בהקדם. "חרף הצהרותיה והמצע השמאלי שלה, ממשלתו המושחתת וקצרת הימים של קסטיו המשיכה במדיניות הניאו-ליברלית של קודמותיה וחיזקה את כוחות הימין והשמרנים. התנגדנו בזמנו לניסיון פיזור הפרלמנט בידי קסטיו ולהמשך מדיניותו בידי סגניתו", מסר השבוע ארתורו איילה, חבר הנהגת המפלגה הקומוניסטית של פרו, בשיחה עם "זו הדרך". לדבריו, "הסיבות למשבר הפוליטי הן עמוקות יותר ונעוצות באימוץ המדיניות הניאו-ליברלית הכושלת בידי

בעקבות ספרה של אלכסייביץ' על לוחמות הצבא האדום במערכה נגד הנאצים

הפנים הלא אנושיות של המלחמה

שהגעגועים אליהם הטריפו אותן בחזית. אחרות התגייסו בעקבות אהוב או לאחר שהתאלמנו. נערות שסורבו בלשכת הגיוס מפאת גילן ונשים שנדחו מפני שלא היה להן מקצוע נדרש, נרשמו לקורס אחיות מזורז כדי להתגייס. תעמולת הגיוס השפיעה יותר מההורים: "אמא ראתה אותנו הולכות לרכבת, נתנה לי פשטידה ותריסר ביצים והתעלפה".

המניע החוזר ונשנה בפי הדוברות לבחירתן היה "הגנה על המולדת". ההתגייסות למלחמה נתפסה בעיניהן כחובה אזרחית. כך מצאה הסופרת שהיא כותבת היסטוריה לא של מלחמות אלא של רגשות. "אני היסטוריונית של נשמה", מעידה הסופרת על עצמה, ומוסיפה: "בשבילי רגשות הם מציאות". את פיסות ההיסטוריה שאלכסייביץ' חשפה בבנות שיחה היא חיברה ליריעה רחבה ועצומה של "ספר הזמן" - זמן המלחמה הגדולה, כאשר נשים רוסיות, בלארוסיות, אוקראיניות, טג'יקיות ואחרות היו כולן נשים סובייטיות "שהיה להן סטאלין וגולאג, אבל גם ניצחון, והן ידעו זאת".

בהגיען לחזית גילו החיילות חסרות הניסיון הקרבי את הברוטליות, התשישות והאימה. מאחר שרובן תפסו את עצמן כמייצרות חיים, הן נוכחו לדעת שקשה להן לייצר מוות. אך רובן לא נמנעו מהרג ומהשתתפות פעילה או סבילה במעשי זוועה שחיילים ופרטיזנים ביצעו בגרמנים שנתפסו ובמשפתי פעולה מקומיים. ההתנסות בהרג נמנתה עם הגורמים להתפכחותן של נשים רבות מן האידאליים שדחפו אותן להתגייס למלחמה. הן סיפרו לאלכסייביץ' שנטלו על עצמן להישאר אנושיות ולא להפוך מכונות מלחמה. גם לחשש מאובדן נשיותן היה חלק בהתפכחות, וחלקן סיפרו לה בכאב, כיצד עם שובן הביתה הן נדהמו לגלות כמה מחבריהן לא חזרו מהמלחמה וכמה מן הנותרים נרתעו מהן.

כותרת הספר: "הפנים הלא נשיות של המלחמה" היא דו-משמעית. אפשר להסיק ממנה שמלחמה היא עסק של גברים וכי נשים מאבדות את נשיותן כשהן לוחמות לצידם וכמותם. אך אלכסייביץ' אינה סבורה שמלחמה היא עניין לגברים בלבד. היא טוענת נגד ספרות המלחמה המציגה רק, או

המשך בעמ' 10 >>>

חדוה ישכר

שבוע שיר / לריסה ביכלר

כשגופך אל גופי קרב / טלי וייס

כשגופך אל גופי קרב
מתאחים אטאט הפצעים
ומשהו נושר מהם ונוגע
בדם בשלך

כשגופך אל גופי קרב
אני נסגרת כדי להפתח באפן אחר
פנה שמקדש לעיניך בלבד
ולתו שמנגן לכבודנו הלילה

מתוך הספר "שמחה קטנה". הוצאת קפל, 2023

"את מציגה את הניצחון שלנו כנורא", אומר הצנזור לסבטלנה אלכסייביץ', על ספרה "הפנים הלא נשיות של המלחמה". "לאן את חותרת?", ממשיך הצנזור. "אל האמת", היא עונה. "את לא אוהבת את הגיבורים שלנו", נוזף בה צנזור אחר ומוסיף: "את משפילה נשים גיבורות... מציגה אותן כנשים רגילות. את לא אוהבת את האידאות הגדולות שלנו... אנחנו לא זקוקים להיסטוריה הקטנה שלך; אנחנו זקוקים להיסטוריה הגדולה. היסטוריה של ניצחון". "נכון", היא עונה, "אני אוהבת רעיונות גדולים. אני אוהבת את האנושי הקטן".

הדיאלוג המקוצר הזה, פותח את הספר שהותר לבסוף לפרסום מצונזר בברית המועצות ב-1985, והמתין שלוש שנים לעידן הגלסנוסט שהנהיג מיכאיל גורבצ'וב, אז פורסם במהדורה לא מצונזרת. זו נמכרה עם הופעתה ביותר משני מיליון עותקים. במפנה ההיסטורי הזה, שחל בברית-המועצות עם המעבר מסוציאליזם לקפיטליזם, עוסקת אלכסייביץ' בספרה התיעודי המסעיר: "זמן מיד שניה. קצו של האדם האדום", שזיכה אותה ב-2015 בפרס נובל לספרות. תרגומו לעברית של הספר פורסם בהוצאת ספרית פועלים.

אלכסייביץ', ילידת 1948, היא בת למשפחה שלא הכירה עולם ללא מלחמות. הכפר שלה בבלארוס, היא כותבת, היה כפר של אלמנות שסיפורי המלחמה שלהן היו בכי מתמשך. העניין שלה בלוחמות וותיקות של מלחמת העולם השנייה התעורר בשנות ה-70 המאוחרות. זאת כאשר בהודעת הפרישה של עובדת בחברת טלפון, שפורסמה בעיתון, נכתב כי בעת ששירתה במלחמת העולם השנייה כצלפית היא הרגה 75 חיילים גרמנים ועוטר בה-11 עיטורי גבורה.

אלכסייביץ', אז עיתונאית חוקרת בעיתון מקומי במינסק, החליטה לתעד את ה"היסטוריה האבודה" של נשים ששירתו בצד גברים במלחמת העולם, אך הועלמו מן הספרות ההיסטורית המלחמתית הרשמית אשר תיעדה את הניסיון הצבאי הגברי בלבד. כפי שמצטייר מן הספר, הניסיון הנשי במלחמה הזאת עולה על כל דמיון וראוי לתיעוד המופתי שהעניקה לו אלכסייביץ'.

למעלה ממיליון נשים שירתו בתפקידי לחימה בצבא הסובייטי במלחמתו בגרמניה הנאצית. הן היו טייסות וטנקיסטיות, תותחניות, רופאות וגם חובשות שפינו תחת אש פצועים ששקלו, יחד עם ציודם, פי ארבע ויותר מהן. והן גם בישלו וכיבסו בתנאי שדה. אלכסייביץ' פגשה ברחבי ברית-המועצות למעלה מ-500 ותיקות מלחמה, שמרביתן העידו על הקושי שהן חוות בהיזכרותן עם מי שהן היו בשנות המלחמה. הן התקשו להיפתח לפנייה ולספר על עצמן. לה עצמה הציקה השאלה אם היא רשאית לדבר בשמן. מתוך לבטיה התפתחה שיטת התיעוד ההיסטורי בעל-פה המיוחדת לה שהתבססה על סבלנות, אמפטיה והקשבה אינסופיות לנשים, וחיבור המשפטים השבורים שלהן ליצירה ספרותית נדירה בעוצמתה. עדויות הנשים מרחיבות את הידע שיש לנו על המלחמה ועל השפעותיה על חי היוםיום בחזית ובעורף, ועל מאבקי ההישרדות של האיש והאישה הפשוטים שגויסו או התגייסו למלחמה.

מה הניע את ותיקות המלחמה להתגייס לצבא הסובייטי או ליחידות הפרטיזנים, בידוען שישתתפו בהרג ובהרס? רבות מהן עונות שהתגייסו מתוך פטריוטיזם, עד כדי נטישת ילדיהן

הימין רוצה את חד"ש מחוץ לחוק

<<< המשך מעמ' 3

מהרס עזה לסכסוך אזורי

מבחינת ישראל, מלחמת 7 באוקטובר יצרה מציאות אזורית חדשה שלא הייתה כמותה מאז 1948. בניגוד לדוקטרינה הצבאית של ישראל, החמאס פרץ את גבולות 48' והעביר את המלחמה לשטח 'הפנים' של הקו הירוק. תחושת הביטחון הישראלית נפגעה קשה. המלחמה מתארכת, ובפעם הראשונה מאז 48', כ-200,000 איש מהדרום ומהצפון אינם יכולים לחזור ליישוביהם. מאות אלפים אחרים תקועים בשירות מילואים מתארך ומשבש חיים. מלחמת 7 באוקטובר אינה עוד מבצע; זו מלחמה המציינת שלב חדש בסכסוך הישראלי-פלסטיני. שומה עלינו להיאבק שזו תהיה המלחמה האחרונה. לסכסוך בין העמים יכול להיות רק פתרון פוליטי. חיוני להפסיק את המלחמה עכשיו, להחזיר את כל החטופים והאסירים ולפתוח במו"מ עם הפלסטינים לפתרון מוסכם. אם אנו, שני הצדדים, לא נתעשת - "הלך עלינו".

אבישי ארליך

מק"י וחד"ש תל-אביב

לא תסתמו לנו ת'פה

אסיפה פתוחה עם חד"ש עופר כסיף

רביעי, 13.12, 20:00

אולם הגדה השמאלית, אחד העם 70

מועדון הגדה השמאלית

אחד העם 70, ת"א

טרילוגיית המצב האנושי \ מאסקי קוביאשי

חלק ב' - הדרך לנצח

לאחר הסרט, הרצאה של ד"ר דן חיוטין

יפן 1959 | יפנית עם כתוביות באנגלית | 181 דקות

יום שני, 18.12, 20:00

עקבו אחרינו

טוויטר

אינסטגרם

וואטסאפ

"הימין רוצה לראות את חד"ש מחוץ לחוק, או לכל הפחות מחוץ לכנסת, והוא מנצל את האווירה הנוכחית כדי לקדם את אחת מהמטרות האסטרטגיות של ההפיכה המשטרית: טרנספר פוליטי לאזרחים הערבים שיאפשר את הישארותו בשלטון" - הדגיש מזכיר חד"ש, אמג'ד שביטה, במאמרו שפורסם בשני (11.12) ביומון "הארץ". יצוין שחד"ש החליטה לקיים את המועצה בשבת הקרובה בכפר יאסיף בשעה 15:00.

שביטה שיתף את קוראי העיתון, כי חד"ש "תכננה לכנס בשבת הקרובה את המועצה הארצית כדי לדון באתגרים ובמשימות בפני כוחות השלום, השוויון והדמוקרטיה במאבק נגד המלחמה והפשעים. זו לשון ההזמנה שהגיעה לידי אנשי המודיעין, והקפיצה אותם. הם איימו על בעלי האולם, שבמשך שנים אירח את מועצת חד"ש, כי אם יארח אותנו - האולם ייסגר ל-30 יום. כלומר, אולם שיארח את המועצה הארצית של התנועה היהודית-ערבית הוותיקה ביותר במדינה, את סיעת השמאל היחידה בכנסת ותנועה פוליטית המתמודדת בבחירות ב-30 רשויות מקומיות - ייסגר.

"רדיפה פוליטית זו איננה מקרית. בממסד מבינים שחד"ש היא כמעט הכוח הפוליטי האחרון שנשאר בעל עמוד שדרה, אומץ פוליטי וכושר ארגוני להובלת המחאה נגד המלחמה, נגד המקרתיות ונגד תהליכי הפשיזציה שהממסד מאיץ תחת מסך עשן כבד של המלחמה בעזה".

"הפשעים הנוראים שברצונו להתקפה של חמאס על יישובי עוטף עזה ב-7 באוקטובר עוררו בנו כאב ותדהמה. כבר מהיום הראשון הוקענו אותם והשמענו קול הומני ואחראי, וכן אמפתיה לקורבנות בחברה הישראלית. אך באותה נשימה התנגדנו להתקפה הישראלית הנפשעת על עזה. ערבים ויהודים כאחד, לא איבדנו את המצפן ולו לרגע", הוסיף.

שביטה סיים מאמרו בקוראו: "מול תוכנית זו של הימין לא ניכנע. זה זמן לסולידריות יהודית-ערבית. ידינו מושטות לכל הנלחמים למען דמוקרטיה".

<<< המשך מעמ' 9

הפנים הלא אנושיות

המלחמה שהן משלמות נדחקים אל מחוץ להיסטוריה הרשמית, או לשוליה הנידחים.

"מי ייצא למלחמה אחרי ספרים כמו שלך?" - שאל הצנזור את אלכסייביץ'. הוא טעה, ספרה לא עצר את מלחמות המאה ה-21, ובעקבותיו לא קמה תנועת נשים פציפיסטית עולמית. אלכסייביץ' לא מייחסת לנשיות מהות אנטי-מיליטריסטית. היא יודעת שהחיבוק הפטריוטי החונק מסוגל לסחוף נשים מכל שכבות האוכלוסייה גם לגיהנום המלחמתי הבלתי הרואי שוותיקות המלחמה העידו עליו. ולמרות שמכלל הסיפורים לא עולה מסר של התנגדות לשירות צבאי קרבי לנשים, בוודאי שלא בהקשר של מלחמת העולם השנייה, יש בספר קריאה מוסרית אנטי-מלחמתית חדה ונוקבת אשר חייבת להישמע היום יותר מתמיד, כאן ועכשיו ובכל הזדמנות.

חדוה ישכר

ת"ד 26205, ת"א 6126102, טל' 03-6293944, zohaderekh@gmail.com

אתר זו הדרך zoha.org.il מק"י: maki.org.il info@maki.org.il